

18. Meloni C. F. Reading for pleasure: Short Novels in Academic University ESL programs. *The Journal of Imagination in Language Learning and Teaching*. 1994. Vol. II.
19. Tatsuki D. H. Repositioning Literary Texts in Language Teaching: The State of the Art. *Kobe City University of Foreign Studies*. 2015. Vol. 90.

УДК: 377.36:37.02:811.111

ЧИТАЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Пахомова Т. О., д. пед. н., професор; Пономаренко Я. С., аспірант

*Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна*

paho571@gmail.com; yanaponomar17@gmail.com

У статті визначено місце читацької компетентності в системі професійно орієнтованого навчання англійської мови. Охарактеризовано такі поняття, як «іншомовна компетентність у читанні» і «професійно орієнтована іншомовна читацька компетентність». Описано особливості формування професійно орієнтованої англійськомовної компетентності.

Ключові слова: читацька компетентність, професійно орієнтований підхід, професійна освіта, англійська мова.

ЧИТАТЕЛЬСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ В СИСТЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Пахомова Т. А.; Пономаренко Я. С.

*Запорожский национальный университет,
ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина*

paho571@gmail.com; yanaponomar17@gmail.com

В статье определено место читательской компетентности в системе профессионального обучения английскому языку. Охарактеризованы такие понятия, как «иноязычная компетентность в чтении» и «профессионально ориентированная иноязычная читательская компетентность». Описаны особенности формирования профессионально ориентированной англоязычной читательской компетентности.

Ключевые слова: читательская компетентность, профессионально ориентированный подход, профессиональное образование, английский язык.

READING COMPETENCE IN THE SYSTEM OF PROFESSIONALLY ORIENTED TEACHING OF ENGLISH

Pakhomova T. O.; Ponomarenko Ya. S.,

*Zaporizhzhya National University,
Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine*

paho571@gmail.com; yanaponomar17@gmail.com

The system of training of competitive specialists in different spheres has seen a significant increase in the role of foreign languages, which have become an integral part of a specialist's professional competence. The content of the paper is devoted to the problem of teaching professionally oriented reading. It is connected with the course of English for Specific Purposes. It also deals with the improvement of reading skills and the development of reading competence in English. General research methods such as analysis of scientific methodological literature and generalization of scientists' views according to the problem were applied. Formation of professionally oriented English language reading competence in foreign methodology of teaching has been investigated. Most of the studies have focused on teaching reading in English for students and specialists of different specialties. However, the number of studies on the professionally oriented reading remains popular. Two terms «foreign language competence in reading» and «professionally oriented foreign language competence in reading» are defined. The authors of the research make an attempt to identify the peculiarities, applicable to a university and a professional lyceum, in the process of English

language studying. As a result of it, the following peculiarities are found out: consideration of some characteristics of the course of English for Specific Purposes and consideration of level of formation of professionally oriented English language competence in reading.

Key words: competence in reading, professionally oriented approach, professional education, English.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Сьогодні, у період розвитку співробітництва на міжнародному ринку праці, зростає соціальне замовлення на кваліфікованих спеціалістів та робітників. З огляду на це, навчальні заклади, що надають професійну підготовку, повинні створити умови для вивчення англійської мови взагалі і зокрема для навчання професійно орієнтованого англійськомовного читання. Рішення проблеми формування професійно орієнтованої англійськомовної читацької компетентності пов'язано з реалізацією профільного навчання. Професійно орієнтований підхід розробляється в дослідженнях таких вчених, як: Ю. В. Дегтярьова, Л. Я. Зеня, З. М. Корнева, В. В. Стрілець, О. Б. Тарнопольський та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми і на які спирається автор.

За останні десятиріччя проблема формування компетентності в професійно орієнтованому читанні розглядалася багатьма дослідниками. Так, ряд досліджень присвячено навчанню читання студентів та фахівців різних спеціальностей: майбутніх викладачів англійської або німецької мов (Ю. В. Британ, І. В. Корейба), майбутніх журналістів (С. Г. Вавіліна), майбутніх фінансистів (Т. Г. Король, І. І. Шостак), майбутніх інженерів (О. А. Гришина, Н. М. Тишко), майбутніх лікарів (Л. С. Бірецька), майбутніх фармацевтів (Т. І. Горпініч), студентів-міжнародників (В. В. Волік), студентів аграрних спеціальностей (О. С. Малюга), студентів електротехнічних спеціальностей (В. Є. Бутева), студентів технічних спеціальностей (І. Ю. Литвиненко), фахівців інженерної механіки (Ю. В. Романюк) та ін.

Формування англійськомовної читацької компетентності досліджується в різних типах навчальних закладів: загальноосвітніх школах (М. П. Андреева, Р. М. Смольянінова, В. В. Черниш та ін.), середніх професійних навчальних закладах (Б. В. Возниця, М. Голяк, О. В. Палка та ін.), технікумах і коледжах (Т. І. Труханова та ін.), мовних вищих навчальних закладах (Ю. В. Британ, І. В. Корейба та ін.), немовних вищих навчальних закладах (Л. С. Бірецька, В. Є. Бутева, С. Г. Вавіліна, О. А. Гришина, Т. Г. Король, Т. І. Кушнарєва, І. Ю. Литвиненко, О. С. Малюга, Ю. В. Романюк та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Мета статті – визначити місце читацької компетентності в системі професійно орієнтованого навчання англійської мови, охарактеризувати зв'язок, який існує між такими поняттями, як «іншомовна компетентність у читанні» і «професійно орієнтована іншомовна читацька компетентність»; описати особливості формування професійно орієнтованої англійськомовної компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Під читанням, слідом за О. Б. Тарнопольським, ми розуміємо рецептивний вид мовленнєвої діяльності, який включає техніку читання та розуміння того, що читається, і належить до писемної форми мовлення. У методиці навчання іноземних мов особливого інтересу набуває визначення понять «іншомовна компетентність у читанні» і «професійно орієнтована іншомовна читацька компетентність». Іншомовна компетентність у читанні розглядається методистами як система якостей особистості, інтелектуальної та операційної сфер читача (Т. О. Вдовіна), а також як здатність читати автентичні тексти різних жанрів і видів (Г. Е. Борецька), що дає змогу читачу виконувати такі дії: взаємодіяти з текстом, використовувати різноманітні стратегії сприймання та розуміння текстового матеріалу, оперувати інформацією, яка була отримана в процесі читання [3, с. 5; 1, с. 18].

Професійно орієнтовану іншомовну читацьку компетентність розуміють як складну динамічну сукупність знань, навичок і вмінь (за І. В. Корейбою) і здатностей (за Ю. В. Британ), дають змогу читачу знаходити, усвідомлювати, оцінювати, використовувати необхідну фахову інформацію з різних джерел, яка забезпечуватиме кваліфіковану професійну діяльність [4 с. 54; 2, с. 23]. Незалежно від визначення поняття професійно орієнтована іншомовна читацька компетентність, на відміну від іншомовної компетентності в читанні: 1) завжди розглядається в контексті професійної діяльності; 2) передбачає читання фахової літератури; 3) характеризується готовністю використання отриманих у процесі читання відомостей на практиці.

Під професійно орієнтованою англійськомовною читацькою компетентністю, слідом за Ю. В. Британ, І. В. Корейбою, ми розуміємо набуту у процесі навчання здатність читати як тексти загальної тематики, так і автентичні професійно орієнтовані тексти, що дозволяє кваліфікованим спеціалістам та робітникам знаходити, усвідомлювати, оцінювати, використовувати необхідну інформацію в процесі навчально-професійної або безпосередньої професійної діяльності, а також задовольняти свої читацькі чи творчі інтереси. На користь застосування автентичних текстів свідчать такі аргументи: 1) спрощення ускладнює розуміння автентичних текстів, тому що адаптація позбавляє текст авторської індивідуальності та лінгвосоціокультурної специфіки; 2) автентичність зберігає природний контекст, у якому вживаються лінгвосоціокультурні реалії; 3) мова виступає засобом реального спілкування; 4) створюються умови для засвоєння мови, подібні до тих, що є в природному середовищі його використання [5, с. 151].

Однією з особливостей формування читацької компетенції є врахування характеристик професійно орієнтованого навчання англійської мови. Виділяють постійні та змінні характеристики професійно орієнтованого навчання іноземної мови, які мають бути враховані у процесі навчання професійно орієнтованого англійськомовного читання. До постійних характеристик належать: опора на лінгвістичні особливості, жанр і дискурс тематичних текстів, а також на вміння, необхідні для роботи з подібними текстами; орієнтація на специфічні потреби учнів; використання методичних прийомів, які застосовуються при вивченні спеціальних дисциплін. Змінними характеристиками можуть бути: розроблення курсу навчання іноземної мови для різних спеціальних дисциплін; методика викладання професійно орієнтованої іноземної мови може бути не схожою на методику викладання загальної іноземної мови; професійні інтереси тих, хто навчається, зумовлюють створення відповідного курсу; наявність у кваліфікованих спеціалістів та робітників базових знань мовної системи; застосування на середньому і достатньому рівнях вивчення англійської мови. Отже, формуючи професійно орієнтовану англійськомовну читацьку компетентність, необхідно: урахувати потреби кваліфікованих спеціалістів та робітників, які пов'язані з особливостями їх майбутньої професії; використовувати базові знання англійської мови кваліфікованих спеціалістів та робітників як основи для набуття ними професійно значущих знань і вмінь англійськомовного читання; орієнтувати навчання на конкретну спеціальну дисципліну або професійну галузь.

Іншою особливістю є врахування рівня сформованості професійно орієнтованої англійськомовної читацької компетентності. Методи, прийоми та технології навчання застосовуються по-різному залежно від рівня сформованості професійно орієнтованої англійськомовної читацької компетентності. Виділяють три групи читачів, залежно від їх лінгвістичного досвіду. Перша група читачів, приступаючи до читання професійно орієнтованих текстів англійською мовою, має певне уявлення про спеціальну літературу, знання мови в них недостатні. Звідси і певні обмеження. Спеціальна література в цьому випадку, зазвичай, використовується з так званою інструментальною метою, тобто як інструмент у пізнанні мови. Друга група в змозі отримати задоволення, досягти катарсису в процесі професійно орієнтованого англійськомовного читання, а крім цього, вони вже переступили той бар'єр, коли читання вимагає постійного звернення до словника. Вони виконують читацькі дії на естетичному рівні, а отже, для них немає необхідності проводити

об'ємну попередню роботу з літературою. Третя група має високий естетичний рівень і недостатнє володіння англійською мовою.

Когнітивний стиль кваліфікованих спеціалістів або робітників, особливості володіння когнітивними операціями читання та прийомами роботи з текстом впливають на швидкість читання англійськомовного тексту. Виділяють три групи читачів, залежно від їх когнітивного стилю: 1) імпульсивні (з високою швидкістю читання); 2) рефлексивні і полезалежні (з низькою швидкістю читання); 3) полenezалежні (з середньою швидкістю читання). Ефективність процесу читання професійно орієнтованих текстів англійською мовою певною мірою зумовлена психологічними особливостями тих, хто навчається. Ті, хто має рефлексивний і полenezалежний стилі, показують найвищі результати в процесі читання текстів, які відповідають їх профілю навчання. Нижчі результати показують ті, хто належать до імпульсивного і полезалежного стилю.

Ураховуючи особливості читачів різних рівнів знання англійської мови, зарубіжна методика розробляє навчальні програми, розраховані на «повільного» (slow) сензитивного читача і «швидкого» (fast) широко інформованого. Для першого рівня створені програми Extensive/Comulative, для другого – Intensive/Analytic. З урахуванням специфіки цих двох рівнів читачів в екстенсивному навчанні переважає лінгвостилістичний і критичний аналізи розвитку відповідних здібностей. В інтенсивному навчанні робиться установка на лінгвістичний аналіз, а також навички швидкочитання. Варто відзначити, що вітчизняна методика вивчення спеціальної літератури орієнтована виключно на екстенсивне читання. Це її сильна сторона, у цій галузі є немало досягнень світового значення. При цьому інтенсивне читання розглядається лише як проміжний етап на шляху до екстенсиву.

Крім урахування типу читачів, залежно від їх лінгвістичного досвіду та когнітивного стилю, формування читацької компетентності в системі професійного навчання англійської мови передбачає використання відповідних методів, прийомів, технологій навчання, що максимально наближені до реальних професійних ситуацій. Найбільш цікавими прийомами є:

1. Prediction (What comes next?). У вітчизняній методиці цей прийом використовується слідом за К. С. Станіславським і відомий під назвою “якщо б”. Вчитель зупиняє читання в ключових моментах розповіді “/stopping place/” і пропонує робити передбачення, як далі будуть розвиватися події.
2. Close procedure. Оскільки мікростилістичний ефект визначається порядком слів, резонансними словами, частотою вживання слів і навіть звуків, то спостереження за ними веде до усвідомлення підтекстового навантаження.
3. Summary (What is it all about?). З метою сфокусувати увагу на загальному значенні твору учням пропонується коротко викласти його зміст. Причому установка робиться не на те, що «зображено», а «як».
4. Forum (Debating opposing view points). Обговорення різноманітних точок зору цікаве особливо в тих випадках, коли учні мають справу з відкритим текстом, що допускає варіанти.
5. Guided re-writing. Із усіх прийомів, це, мабуть, найважчий. Унести зміни до твору – процедура складна і для рідної мови. Наприклад, зробити кільцеву позицію лінійною чи передати монолог діалогом. Завдання такого концептуального рівня суперечливі з точки зору літературознавчого підходу, але припустимі з комунікативною метою.

О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко пропонують прийоми, які орієнтуються на проблемність завдань і є одними з найпопулярніших не тільки в теорії, а й у практиці навчання загальної іноземної мови та англійської мови для спеціальних цілей. Серед них:

1. Information-gap activities, коли кожен учасник спочатку читає свою частину тексту і отримує певну інформацію, а потім він повинен дізнатись у свого партнера про іншу частину тексту;
2. Reasoning-gap activities, коли на основі прочитаного тексту необхідно прийняти рішення або зробити висновки;
3. Opinion-gap activities, коли робляться висновки і приймаються рішення на основі обговорення питання та обміну думками між учасниками комунікації [6, с. 89].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у заданому напрямі.

Отже, на відміну від іншомовної компетентності в читанні професійно орієнтована іншомовна читацька компетентність завжди розглядається в контексті професійної діяльності; передбачає читання переважно фахової літератури; характеризується готовністю використання отриманих у процесі читання відомостей на практиці, а саме в навчально-професійній або безпосередній професійній діяльності. Одними з особливостей формування професійно орієнтованої англійськомовної читацької компетентності є врахування постійних і змінних характеристик професійного навчання англійської мови; урахування рівня сформованості читацької компетентності кваліфікованих спеціалістів та робітників, які впливають на вибір відповідних методів, прийомів та технологій навчання. Перспективи подальших пошуків полягають в уточненні сучасних методів, прийомів та технологій формування професійно орієнтованої англійськомовної читацької компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борецька Г. Е. Методика формування іншомовної компетентності у читанні. *Іноземні мови*. 2012. № 3. С. 18-27.
2. Британ Ю. В. Формування професійно орієнтованої читацької компетенції в майбутніх викладачів англійської мови засобами Інтернет-технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгвіст. ун-т. Київ, 2014. 302 с.
3. Вдовіна Т. О. Методика навчання майбутніх учителів іноземної мови читання англійських художніх текстів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгвіст. ун-т. Київ, 2003. 282 с.
4. Корейба І. В. Методика навчання професійного читання майбутніх учителів німецької мови з використанням Інтернет-ресурсів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгвіст. ун-т. Київ, 2011. 286 с.
5. Пахомова Т. О., Сенченко Я. С. Формування іншомовної комунікативної компетентності в системі підготовки студентів-філологів міжкультурному спілкуванню. *Вісник ЗНУ. Серія Педагогічні науки*: зб. наук. пр. Запоріжжя: Зап. нац. ун-т, 2013. № 1. С. 147–154.
6. Тарнопольский О. Б., Кожушко С. П. Методика обучения английскому языку для делового общения: учеб. пособ. Киев: Ленвит, 2004. 192 с.

УДК 792.071.2.028:316.454.5

АНАЛІЗ СТАНУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ АКТОРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Стадніченко Н. В., ст. викладач

*Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна*

stadnichenko.nadejda@gmail.com

У статті розглядається діяльність видатних педагогів, представників творчих професій, зусилля яких сприяли становленню майбутнього спеціаліста в галузі театрального мистецтва, відкриттю нових можливостей для вирішення актуальних завдань, що відповідають потребам сучасного суспільства, однією з яких є спілкування у процесі виконання професійних обов'язків. Також визначено причини, що зумовлюють необхідність підготовки майбутнього актора, здатного до реалізації професійного спілкування у творчому процесі, детально проаналізовано процес опанування майбутніми фахівцями засобів професійного спілкування. Представлено пошуково-констатувальний етап педагогічного експерименту, розглянуто діагностично-критеріальний апарат дослідження та процедуру узагальнення результатів